

تورانیان اگرچه
با ایرانیان
هم‌نژاد بودند
(نژاد آریایی) اما
از نظر فرهنگ
و تمدن پست به
شمار می‌آمدند

چکیده

نگارنده در این مقاله بر آن است که با استفاده از منابع معتبر تاریخی و جغرافیایی، دربارهٔ سرزمین توران، قدیمیترین همسایه و دشمن ایرانیان، اطلاعاتی در اختیار خوانندگان محترم بگذارد.

کلیدواژه‌ها:

ایران، توران، شاهنامه، جنگ.

مقدمه

تورانیان اقوامی از نژاد آریایی بودند که در مشرق ایران سکونت داشتند. آن‌ها اغلب با ایرانیان در حال جنگ بودند. در شاهنامه به صراحت به جنگ‌های ایران و توران اشاره شده است.

در ادامه، به بررسی واژهٔ «توران» می‌پردازیم و سپس دربارهٔ آداب، رسوم، و... مردم آن سرزمین سخن می‌گوییم.

«توران» منسوب است به «تور» (پسر فریدون)^۱ + ان (پسوند نسبت و مکان). نظیر این واژه را در «گیلان» می‌بینیم که از «گیل» (نام قوم) + ان (پسوند نسبت و مکان) تشکیل شده است.

«تور» به معنی «گرد، دلیر و پهلوان» است اما عبدالحسین زرین کوب معنی این واژه را «آدم وحشی و خشمگین و پرخاش جو» می‌داند (زرین کوب، ۱۳۸۵: ۶۸). توران در منابع

قدیمی به ترکستان غربی (ترکستان روس) در مقابل ترکستان شرقی (ترکستان چین)، معروف بوده است. «این سرزمین محدود بود از سوی جنوب به تخارستان، از سوی شمال به خوارزم، از مغرب به خراسان و از مشرق به مغولستان» محدود می‌شد (اوشیدری، ۱۳۷۱: ۲۲۳). اعراب پس از تسلط بر این منطقه آن را ماوراءالنهر نامیدند. (محققان، سرزمین‌های ترکمنستان، قرقیزستان، تاجیکستان، ازبکستان و قسمتی از افغانستان امروزی را همان توران کهن می‌دانند). (همان: ۲۲۴)

مرز ایران و توران، چنان که در منابع تاریخی و جغرافیایی آمده، آمودریا (جیحون) بوده است. تورانیان اگرچه با ایرانیان هم‌نژاد بودند (نژاد آریایی) اما از نظر فرهنگ و تمدن پست به شمار می‌آمدند.

استاد بهار می‌نویسد: «بیش‌تر آن‌ها چادر نشین بوده و شغل

چوپانی داشتند. مذهب آن‌ها نیز غالباً آفتاب یا بت پرستی بوده است» (بهار، جلد ۲، ۱۳۸۶: ۲۴۴). چنان که از شاهنامهٔ

فردوسی برمی‌آید، بیشتر جنگ‌های ایران و توران بر سر مذهب و سرزمین بوده است. تورانیان اغلب به ایران حمله می‌کرده و مزارع و چراگاه‌ها را نابود می‌ساخته‌اند. این مردم به هیچ آداب و عهد و پیمانی هم پای‌بند نبوده و مهم‌ترین دشمنان ایرانیان به‌شمار می‌آمده‌اند.

مهم‌ترین شهرهای توران عبارت بودند از: گنگ، سَمَنگان، سیاوش‌گرد (توسط سیاوش ساخته شد). بزرگ‌ترین پادشاه سرزمین توران نیز افراسیاب بوده، که کینه و دشمنی او نسبت به ایرانیان مشهور است. رویارویی رستم و سهراب که به مرگ سهراب انجامید، در زمان همین شخص و با دسیسهٔ او انجام گرفت.

شایان ذکر است که «تهمینه» همسر رستم و مادر سهراب، و نیز «فرنگیس» همسر سیاوش، تورانی بوده‌اند.

پی‌نوشت

۱. فریدون ممالک تحت سلطهٔ خود را بین سه فرزندش تقسیم کرد: توران برای «تور»، ایران به «ایرج» و روم نیز به «سلم» رسید.

منابع

۱. زرین کوب، عبدالحسین؛ آشنایی با تاریخ ایران، چاپ اول، تهران، سخن، ۱۳۸۴.
۲. بهار، ملک‌الشعرا، سبک‌شناسی (جلد ۲)، چاپ نهم، امیرکبیر، ۱۳۸۶.
۳. اوشیدری، جهانگیر؛ دانش‌نامهٔ مزدیسنا، چاپ اول، تهران، مرکز، ۱۳۷۱.